

Λυδία ΠΑΠΑΡΡΗΓΑ-ΑΡΤΕΜΙΑΔΗ

«Προξενηταί», «προξενητικά»
και «έρμηνευτικά» αυτών.

Διαμεσολαβήσεις στη σύναψη δεμιτών συμφώνων
κατά τη ρωμαιοβυζαντινή περίοδο

Ο Τίτλος 50.14 του *Ιουστινιάνειου Πανδέκτη* αναφέρεται στη μεσιτεία, δηλαδή στην παροχή διαμεσολαβητικών υπηρεσιών ή στην υπόδειξη ευκαιριών για τη σύναψη παντός είδους δεμιτών συμφώνων, εμπορικών και μη, «κατὰ συνήθεια» η οποία, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο *Ulpianus*, «δὲν ἦταν καὶ τόσο ἀποδοκιμαστέα» (*non adeo improbabili more*)¹.

Οι πρώτες μορφές της παροχής διαμεσολαβητικών υπηρεσιών, χρονολογούμενες ήδη από τον 7ο αι. π.Χ.², συνδέονται άμεσα με την ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων μεταξύ των πόλεων ή πόλεων και ιδιωτών. Αποσκοπούν, πρωταρχικά, στην προστασία του διατοπικού εμπορίου σε μια εποχή όπου η προώθηση των πάσης φύσεως συναλλαγών παρουσιάζει πλήθος αντικειμενικών δυσχερειών λόγω της αυτονομίας των πόλεων, της ποικιλίας των εμπορικών τοπικών συνηθειών και της ελλιπούς γνώσεως των εκατέρωθεν γλωσσικών ιδιωμάτων. Καθώς οι επί μέρους εκφάνσεις της πολύμορφης μεσιτικής δραστηριότητας προσανατολίζονται κατ' εξο-

1. D.50.14.3.

2. P. Monceaux, *Les proxénies grecques*, Paris 1886, 10 (= *Proxénies grecques*).

χήν στη σύναψη, προώθηση και σύσφιγξη των οικονομικών αλλά και πολιτικών σχέσεων μεταξύ ισότιμων και ελεύθερων πόλεων ή των πόλεων αυτών και ξένων πολιτών, εύλογη ήταν η διαμόρφωση και ανάπτυξή τους στα πλαίσια της «προξενίας», δεσμού αρχαϊκού επικεντρωμένου στην προστασία ποικίλων πολιτειακών και οικονομικών συμφερόντων, κυρίως δε στη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών³. Το επιγραφικό υλικό αλλά και οι συναφείς πηγές της αρχαιοελληνικής γραμματείας μας πληροφορούν ότι πάγιες εκδηλώσεις της προξενικής δραστηριότητας αποτελούσαν υπηρεσίες όπως η άσκηση μεσιτικής δραστηριότητας για τη σύναψη δανειακών

Μάλιστα μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα πληροφορία σχετικά με την πρακτική της παροχής «συμφιλιωτικών» υπηρεσιών από ιδιώτες, οι οποίοι όμως δεν λειτουργούσαν ως αιρετοί κριτές, αναφέρεται στο χωρίο του Πανδέκτη 4.8.13.2. Συγκεκριμένα ο Ulpianus μνημονεύει την άποψη του νομομαδούς της κλασσικής περιόδου S. Peditus σχετικά με τη σαφή διάκριση που υφίσταται μεταξύ του αναδεχθέντος διαιτησία, ο οποίος αναλαμβάνει έργο αιρετού κριτή, και του απλού διαμεσολαβητή ο οποίος παρεμβαίνει μεταξύ των μερών παρέχοντας συμβουλή ή γνώμη για να επιλυθεί κατά τρόπο

ση της μεσιτείας από μέλη της κεντρικής ή της τοπικής αριστοκρατίας των ρωμαϊκών πόλεων.

Όσον αφορά ειδικότερα στη μορφή που προσελάμβανε η μεσιτεία ως επαγγελματική δραστηριότητα εύλογο είναι να υποθέσει κανείς ότι οι διαμεσολαθήσεις σε υποθέσεις ιδιωτών ή εμπόρων που αφορούσαν συνολόγηση δανείων, καταθέσεις ή επενδύσεις χρηματικών κεφαλαίων, αποδοχή, παρακαταθήκη και άμεση ρευστοποίηση χρηματικών ποσών, εγγυήσεις, κολλυβιστικές εργασίες κ.λπ., αποτελούσαν υπηρεσίες προσφερόμενες, ως ένα βαθμό τουλάχισ

τηθεί από τους προξενητές γάμων (*condiciones*), φιλίας (*amicitiae*), παρεδρείας (*adsessurae*) ή άλλου παρομοίου συμφώνου, εκείνο το οποίο οι Έλληνες αποκαλούν «έρμηνευτικόν» («*quod Graeci έρμηνευτικόν appellant*»).

Τι ακριβώς συνιστούσε το «έρμηνευτικόν» και για ποιόν λόγο η απαίτησή του εδωρείτο *δυσχερέστερη* ή *ευχερέστερη* (αναλόγως με την εκδοχή του κειμένου που θα υιοθετήσει ο ερμηνευτής του χωρίου

μεσιτικής αμοιβής υπήχθησαν στη διαδικασία της έκτακτης διάγνωσης. Είναι πιθανόν ότι ποικίλοι οικονομικοί και ιστορικοί λόγοι, όπως λ.χ. η μετάβαση σε ένα πλέον προηγμένο σύστημα οικονομικής οργάνωσης όπου η άσκηση ποικίλων «ευγενών» δραστηριοτήτων γίνεται κατ' επάγγελμα από απελεύθερους ή μέλη της τάξεως των ιππέων έναντι σαφούς χρηματικού ανταλλάγματος, συνέβαλαν στη συρρίκνωση του πρώην αριστοκρατικού ιδεώδους της ελευθέριας, ως μη αμειβόμενης δραστηριότητας, και στην υιοθέτηση πλέον ελασ

